

Wojciech Wereszko
(absolwent Uniwersytetu Warszawskiego)

PROBLEMATYKA OBYWATELSTWA NA CYPRZE I PRZYNALEŻNOŚCI PAŃSTWOWEJ MIESZKAŃCÓW TZW. TURECKIEJ REPUBLIKI CYPRU PÓŁNOCNEGO

ABSTRACT

CITIZENSHIP IN CYPRUS AND THE PROBLEM OF NATIONALITY OF THE INHABITANTS OF SO-CALLED TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS

The many years of conflicts and tensions between the Greek and Turkish Cypriots communities, and in the end the Turkish invasion of 1974, led to the actual division of Cyprus into two ethnically different parts. Creation of the internationally unrecognized so-called Turkish Republic of Northern Cyprus caused a serious problem of determining the nationality of its inhabitants. The law in force in the Republic of Cyprus did not deprive the Turkish Cypriots of Cypriot citizenship nor prevent them directly from obtaining it. However, the demographic changes, the still unresolved international dispute and the policy of the Cypriot authorities have meant that in certain situations the acquisition of Cypriot citizenship by Turkish Cypriots is significantly impeded or even impossible.

KEYWORDS: Cyprus, Republic of Cyprus, Turkish Republic of Northern Cyprus, citizenship

Niepodległość Republiki Cypryjskiej i podział Cypru

Powstanie niepodległej Republiki Cypryjskiej w 1960 roku poprzedziły lata niepokoju i walki zbrojnej o wyzwolenie wyspy spod rządów brytyjskich

i przyłączenie jej do Grecji¹. Już wtedy, po dziesięcioleciach zasadniczo pokojowego współzycia greckiej większości i tureckiej mniejszości, napięcia między tymi dwoma grupami mieszkańców Cypru zaostrzały się, aby osiągnąć swoje apogeum w kolejnych dekadach. Ludność grecka zamieszkiwała wyspę od czasów starożytnych, natomiast początki obecności Turków na tym obszarze sięgają II połowy XVI wieku, kiedy to Imperium Osmańskie wydarło Cypr spod panowania weneckiego. Nowopowstała republika musiała zatem sprostać ogromnemu wyzwaniu – trzeba było określić i implementować środki, które umożliwiłyby pokojowe współzycie w nowym państwie dwóch grup narodowościowych, których przedstawiciele mieli różne wizje przyszłości wyspy i na których wzajemne relacje, poza różnicami etnicznymi i wyznaniowymi, wciąż kładły cień dramatyczne i krwawe wydarzenia z I połowy XX wieku². Aby tak się jednak stało, konieczne było poparcie idei pokojowej koegzystencji w jednym organizmie państwowym wśród przedstawicieli obu społeczności i ich ścisła, pokojowa współpraca na rzecz wspólnego państwa, co okazało się w praktyce niemożliwe.

Gwarantem powstania Republiki Cypryjskiej zostały Grecja, Turcja i Wielka Brytania, które podpisały w Londynie w 1959 roku wraz przedstawicielami greckiej i tureckiej społeczności Cypru traktat o przyznaniu krajowi niepodległości³. Niepodległość ta nie była jednakże powszechnie popierana przez Cypryjczyków i wielu mieszkańców po dziś dzień uważa ją za narzuconą przez Zjednoczone Królestwo. Grecy cypryjscy, stanowiący zdecydowaną większość⁴, byli bowiem co do zasady zwolennikami zjednoczenia z Grecją, natomiast Turcy cypryjscy, będący w mniejszości, preferowali podział wyspy pomiędzy dwie społeczności⁵.

Przyjęta jeszcze w 1960 roku konstytucja określa zasady współzycia mieszkańców obu narodowości oraz podział władzy pomiędzy Greków a Turków cypryjskich. Nie wchodząc w tym miejscu w szczegóły cypryjskiego ustroju,

-
- 1 W tamtym czasie była powszechna pośród Greków tzw. idea *enosis* (w języku greckim „unia”) zakładająca połączenie Cypru z Grecją.
 - 2 Chodzi tu przede wszystkim o czystki etniczne w Imperium Osmańskim w trakcie I wojny światowej czy też wojnę grecko-turecką w latach 1919–1922.
 - 3 E.J. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1986, s. 91.
 - 4 Według danych z 1977 roku Grecy stanowili 78,8% wszystkich mieszkańców wyspy, natomiast Turcy 17,5%; zob. E.J. Osmańczyk, *op. cit.*
 - 5 *The Cyprus Issue – Current Developments, Legal Aspects and prospects for a Federal Solution, In-House Seminar 17/06/2014*, s. 3, http://www.oip.ac.at/fileadmin/Unterlagen/Dateien/Summaries/TheCyprusIssue_170614_Summary_FINAL_2406.pdf (dostęp: 13.03.2019).

warto zwrócić uwagę chociażby na artykuł 1 cypryjskiej ustawy zasadniczej, który stanowi, że prezydentem „niezależnej i suwerennej Republiki” jest Grek, a wiceprezydentem Turek – wybierani odpowiednio przez grecką i turecką społeczność Cypru⁶. Językami urzędowymi w Republice są natomiast zarówno język grecki, jak i turecki, a pisma urzędowe sporządzane są w języku adresata, do którego są kierowane. Również postępowania sądowe mogą być prowadzone w języku greckim bądź tureckim – w zależności od przynależności etnicznej stron postępowania⁷.

Przytoczone wyżej postanowienia cypryjskiej konstytucji, jak i szereg innych przepisów⁸ usankcjonowały specyficzne rozwiązanie ustrojowe Republiki, które, jak się wkrótce okazało, nie przetrwało w praktyce próby czasu, chociaż na papierze funkcjonuje po dziś dzień. Już w latach 1963–1964 na skutek narastających antagonizmów, starć zbrojnych, konfliktu etnicznego oraz kryzysu politycznego o charakterze wręcz międzynarodowym, dokonało się faktyczne załamanie ładu konstytucyjnego i zasady współdziałania we władzy dwóch wspólnot⁹. W 1964 roku Turcy cypryjscy wycofali się z rządu i od tego czasu zarezerwowane dla nich urzędy, w tym stanowisko wiceprezydenta, oraz miejsca w Izbie Reprezentantów pozostają nieobsadzone. W tym samym roku, w następstwie powyższego kryzysu i wobec zagrożenia dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, powołano na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ międzynarodową misję pokojową – Siły Pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych na Cyprze (ang. *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*)¹⁰.

Sytuacja na Cyprze po raz kolejny zmieniła się radykalnie w 1974 roku. Inspirowany przez grecką juntę wojskową zamach stanu wymierzony w legalny rząd cypryjski doprowadził do kolejnej fali przemocy i stał się pretekstem dla Turcji, której odpowiedzią na przewrót i ingerencję Grecji w sprawę Republiki Cypryjskiej była zbrojna agresja i inwazja na Cypr¹¹. Na skutek tych dramatycznych

6 Zob. *Biblioteka Sejmowa. Konstytucje Świata. Konstytucja Republiki Cypryjskiej*, Warszawa 2013, <http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/07/cypr-pol-31052012.pdf> (dostęp: 15.03.2019).

7 Artykuł 3 Konstytucji Republiki Cypryjskiej.

8 M.in. dotyczących podziału miejsc w Izbie Reprezentantów.

9 Zob. P.G. Polyviou, *Cyprus. A Study in the Theory, Structure and Method of the Legal System of the Republic of Cyprus*, Nicosia 2015, s. 2–3 oraz E.J. Osmańczyk, *op. cit.*

10 Zob. 186 (1964). *Resolution of 4 March 1964 [S/5575] The Security Council*, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/186> (dostęp: 14.03.2019).

11 Turcja motywowała swoje działania koniecznością ochrony Turków cypryjskich oraz powoływała się na postanowienia Traktatu gwarancyjnego z 1960; zob. *United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Greece and Turkey and Cyprus Treaty of Guarantee*.

wydarzeń około 1/3 wyspy znalazła się pod turecką okupacją, a setki tysięcy mieszkańców stało się uchodźcami i uciekinierami we własnym państwie – Grecy cypryjscy zamieszkujący bezprawnie zajęte przez Turcję tereny musieli w konsekwencji uciekać na południe, a Turcy cypryjscy pozostający na terenach kontrolowanych przez Republikę Cypryjską musieli przesiedlić się na północną część wyspy. Nie pomogły podejmowane na przestrzeni lat negocjacje i rozmowy pokojowe – podział Cypru utrwalił się, utrzymuje się po dziś dzień, a wynikającego z tego sporu międzynarodowego nie udało się rozwiązać nawet w toku procesu wstępowania Republiki Cypryjskiej do Unii Europejskiej.

Na koniec tego rysu historyczno-ustrojowego, warto wskazać, że Cypr jest obecnie jednym z najbardziej zmilitaryzowanych miejsc *per capita* na świecie. Podział wyspy jest utrwalony przez rozciągającą się na długości około 180 kilometrów z zachodu na wschód strefę buforową, która zajmuje około 3% wyspy i jest kontrolowana przez siły pokojowe ONZ¹². Wzdłuż tego obszaru, po jego obu stronach, tysiące uzbrojonych żołnierzy pilnuje, aby nikt przekroczył linii zawieszenia broni i nie wkroczył na teren, na którym czas zatrzymał się w 1974 roku.

Powstanie tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego

Jakkolwiek powstanie odrębnego organizmu państwowego Turków cypryjskich stało się w praktyce możliwe dopiero po tureckiej inwazji, a w jej konsekwencji podziale wyspy i wymianie ludności, to fundamentów przyszłej tureckiej państwowości na Cyprze należy szukać już w latach wcześniejszych, po wycofaniu się Turków cypryjskich z rządu Republiki Cypryjskiej. Wówczas to wycofana z życia politycznego Republiki, a nawet zepchnięta do swego rodzaju enklaw, wyizolowana czy wręcz wykluczona w wielu dziedzinach ludność turecka tworzyła na zamieszkanym przez siebie obszarach własną lokalną administrację, której celem było zajmowanie się bieżącymi sprawami Turków cypryjskich oraz ustanowienie pewnych mechanizmów grupowego funkcjonowania tej społeczności w ówczesnych realiach¹³.

Signed at Nicosia, on 16 August 1960, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf (dostęp: 14.03.2019).

12 *Secretary-General's report on UNFICYP, covering 19 December 2017 to 20 June 2018, S/2018/676*, ust. 4, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_676.pdf (dostęp: 14.03.2019).

13 Zob. *Historical Background*, <https://mfa.gov.ct.tr/cyprus-negotiation-process/historical-background> (dostęp: 14.03.2019).

Już w 1975 roku, a więc krótko po inwazji, Turcy cypryjscy powołali do życia Tureckie Federalne Państwo Cypru¹⁴, natomiast niepodległość tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego proklamowano oficjalnie 15 listopada 1983 roku. Przyjęta wówczas przez tamtejszy parlament deklaracja podkreślała, że Turcy cypryjscy dzielili pogląd, wedle którego oba cypryjskie narody powinny współistnieć obok siebie i że konieczne jest znalezienie pokojowego i sprawiedliwego rozwiązania opartego na zasadzie równości¹⁵. Pojawia się jednak pytanie czy takie jednostronne proklamowanie niepodległości nie stoi w sprzeczności z deklarowaną wolą znalezienia kompromisu.

Nowopowstałe państwo zostało uznane na arenie międzynarodowej jedynie przez Turcję, której militarna obecność, podobnie jak obecność wojsk greckich na południu, ma miejsce po dziś dzień. Równocześnie rząd Republiki Cypryjskiej traktuje północną część wyspy jako integralną część swego państwa okupowaną przez siły tureckie.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w literaturze wskazuje się, iż powstanie państwa jako podmiotu prawa i stosunków międzynarodowych następuje w sytuacji, w której mamy do czynienia z niezależną i trwałą władzą na określonym terytorium zamieszkałym przez ludność oraz, co istotne i w zasadzie decydujące na niekorzyść władz Cypru Północnego, w sposób zgodny z podstawowymi zasadami prawa międzynarodowego¹⁶. Jakkolwiek tzw. Turecka Republika Cypru Północnego w sposób faktyczny sprawuje suwerenną władzę nad określonym terytorium zamieszkanym przez określoną ludność, to brak jej uznania międzynarodowego, którego znaczenie, jako przejaw spełnienia konkretnych wymogów, pozostaje bezsporne¹⁷.

Powstanie na okupowanym terytorium Republiki Cypryjskiej nowego, nieuznanego na arenie międzynarodowej państwa pociągnęło za sobą daleko idące skutki dla mieszkańców Cypru. Oto bowiem niektórzy

14 Co ciekawe, działaniu temu nie przyświecała początkowo idea powołania odrębnego państwa, lecz ustanowienie struktur państwa federalnego. Idea ta nie spotkała się jednak z akceptacją strony greckiej i społeczności międzynarodowej; zob. Ch. Rumpf, *Comments on the legal status of Cyprus. Issues of conflict and their causes*, s. 3, https://www.rumpf-legal.com/downloads/cyprus_conflict_linest.pdf?fbclid=IwAR0ViY3MZXk-6Kx4akxfh-32vbeCDNPyYu7VDV0N80K9iR-p31twPfUlk_IE (dostęp: 14.03.2019).

15 Ch. Rumpf, *op. cit.*, s. 3.

16 W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2017, s. 133.

17 M.N. Shaw, *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 2011, s. 151.

obywatele Republiki Cypryjskiej stali się również obywatelami tzw. Turckiej Republiki Cypru Północnego. Cypryjskie prawo dotyczące obywatelstwa przyjęto jeszcze przed podziałem wyspy i teoretycznie obowiązuje ono na całym jej terytorium. Niewątpliwie Turkom cypryjskim na rękę było zachowanie paszportu uznawanego na całym świecie państwa i mieli oni do tego pełne prawo z racji swego pochodzenia. Jednakże z biegiem lat sytuacja na Cyprze uległa dużej zmianie, m.in. z uwagi na napływ imigrantów z kontynentalnej Turcji do samozwańczej republiki, i kolejne pokolenia Turków cypryjskich, pomimo działającego na ich korzyść prawa, nie mogą być dziś pewne otrzymania obywatelstwa Republiki Cypryjskiej, a w konsekwencji obywatelstwa Unii Europejskiej.

Obywatelstwo Republiki Cypryjskiej i możliwość jego nabycia poprzez urodzenie

Z uwagi na podjętą w tym artykule problematykę, omówiona zostanie w dalszej części jedynie kwestia pierwotnego nabycia obywatelstwa cypryjskiego, a więc nabycie przez urodzenie. Tematyka naturalizacji cudzoziemców na Cyprze jest także niewątpliwie warta szerszego omówienia, jednakże podział Cypru i ukształtowanie się na jego terenie dwóch organizmów państwowych miały zdecydowanie większy wpływ na kwestie określenia przynależności państwowej nowonarodzonych Cypryjczyków i doprowadziły do wielu problemów faktycznych i prawnych, których przedstawienie jest jednym z głównych celów tej pracy.

Warto zwrócić uwagę, że dla uzyskującej niepodległość Republiki Cypryjskiej kompleksowe uregulowanie kwestii obywatelstwa i sposobów jego nabycia było niewątpliwie, z uwagi na uwarunkowania historyczne, polityczne, etniczne oraz kolonialną przeszłość¹⁸, sporym wyzwaniem. Tytułem wstępu do dalszy rozważań, należy jeszcze zasygnalizować, że obywatelstwo rozumie się zazwyczaj jako węzeł prawny łączący jednostkę z państwem, z którego wynikają zarówno pewne prawa i obowiązki tejże jednostki, jak i jurysdykcja danego państwa nad własnymi obywatelami¹⁹.

¹⁸ Zanim Cypr stał się niepodległym państwem, miał on status kolonii brytyjskiej. W związku z tym Cypryjczycy byli obywatelami Zjednoczonego Królestwa i Kolonii (ang. *citizen of the United Kingdom and Colonies*).

¹⁹ W. Góralczyk, S. Sawicki, *op. cit.*, s. 276.

Wraz z uzyskaniem przez Cypr niepodległości 16 sierpnia 1960 roku, Cypryjczycy urodzeni przed tą datą, niezależnie od przynależności etnicznej, stali się obywatelami Republiki Cypryjskiej. Określono również wymogi jakie były konieczne, aby obywatelstwo nabyły osoby urodzone w późniejszych latach. Szczegółowe, jak i bardziej ramowe zasady i postanowienia odnośnie obywatelstwa i jego nabywania zawarto w prawie traktatowym, tj. traktacie w sprawie utworzenia Republiki Cypryjskiej z 1960 roku²⁰, oraz w cypryjskiej konstytucji²¹, a następnie w aktach ustawowych. Przyjętą na Cyprze regulację oparto na zasadzie prawa krwi (łac. *ius sanguinis*), która polega na tym, że jednostka nabywa przez urodzenie obywatelstwo państwa, którego obywatelami są jej rodzice lub jeden rodzic. O ile w przypadku osób urodzonych przed 16 sierpnia 1960 roku do nabycia obywatelstwa konieczne było „jedynie” cypryjskie pochodzenie, to w odniesieniu do osób urodzonych po tej dacie, cypryjski paszport otrzymuje się jeśli ojciec, a od 1999 roku również matka, był w momencie narodzin obywatelem republiki Cypryjskiej²².

Zatem zgodnie z cypryjskim prawem, obywatelstwo Republiki Cypryjskiej nabywa dziecko urodzone z przynajmniej jednego rodzica posiadającego obywatelstwo Republiki. Aby móc uzyskać cypryjskie obywatelstwo przez urodzenie, należy wykazać, że ma się cypryjskie pochodzenie²³ – takie pochodzenie ma osoba, która urodziła się na Cyprze i uzyskała obywatelstwo Republiki Cypryjskiej po 16 sierpnia 1960 roku w wyniku uzyskania przez ten kraj niepodległości. Równocześnie każdy potomek takiej osoby jest również uznawany za Cypryjczyka²⁴. Można zatem stwierdzić, że zgodnie z przyjętymi regulacjami Cypryjczykiem nie jest osoba należąca do narodu cypryjskiej, ale obywatel Republiki Cypryjskiej²⁵. Cypryjczykami są zatem zarówno stanowiący większość mieszkańców wyspy Grecy cypryjscy, jak i Turcy cypryjscy.

20 Zob. aneks D do traktatu w sprawie utworzenia Republiki Cypryjskiej, s. 82 i n., https://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/treaty_of_establishment.pdf (dostęp: 14.03.2019).

21 Zob. art. 198 Konstytucji Republiki Cypryjskiej, *Biblioteka Sejmowa...*, *op. cit.*

22 A.A. Riza, *Cypriot origin equals Cypriot citizenship*, <https://cyprus-mail.com/2018/02/18/cypriot-origin-equals-cypriot-citizenship/?fbclid=IwAR35eMUdseswfdGwvcRo69Dazj5bAOev5hhPvImQV11uZbX8JxY-GFoibJ0> (dostęp: 14.03.2019).

23 M.J. Hopman, A.E. Borne, C. Bruchi, R. Nys, F. Pircher & N. Trip, *Deleted off the map: the child's right to nationality in the Turkish Republic of Northern Cyprus*, Maasricht 2018, s. 22.

24 *Ibidem*.

25 Ch. Rumpf, *op. cit.*, s. 8.

Uzyskanie obywatelstwa cypryjskiego przez urodzenie w kontekście podziału Cypru i powstania tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego

Analiza dotychczasowych rozważań prowadzi do wniosku, że Turcy cypryjscy, którzy w momencie wydarzeń z roku 1974 posiadali obywatelstwo cypryjskie lub prawo do niego i znaleźli się w następstwie tych zdarzeń na stałe na tzw. terytoriach okupowanych, objętych jurysdykcją późniejszej Tureckiej Republiki Cypru Północnego, nie tylko zachowali obywatelstwo Republiki Cypryjskiej, ale również stali się niejako jego nosicielami dla swoich dzieci – niezależnie od narodowości czy obywatelstwa drugiego rodzica²⁶. W teorii zatem inwazja wojsk tureckich na Cypr nie pociągnęła za sobą niekorzystnych dla Turków cypryjskich następstw w postaci odebrania czy też pozbawiania prawa do obywatelstwa jedyne go uznanego na świecie państwa cypryjskiego. W praktyce jednak okazało się inaczej i z biegiem lat pojawiły się liczne problemy, zarówno natury prawnej, jak i politycznej. Nowa sytuacja faktyczna i prawna stała się dla Turków cypryjskich trudną czy wręcz niemożliwą do sforsowania przeszkodą, której konsekwencje niewątpliwie utrudniają życie codzienne Turków cypryjskich, którzy mieszkają na Cyprze Północnym i chcą uzyskać przysługujące im zgodnie z prawem obywatelstwo Republiki Cypryjskiej dla siebie lub swoich dzieci. Taka niemożność uzyskania obywatelstwa ma daleko idące konsekwencje, chociażby z uwagi na utrudnienia w przemieszczaniu się po wyspie oraz fakt, iż nabycie obywatelstwa cypryjskiego jest równoznaczne z uzyskaniem obywatelstwa Unii Europejskiej.

Masowa migracja z Turcji do nowopowstałej Tureckiej Republiki Cypru Północnego sprawiła, że sytuacja demograficzna w północnej części Wyspy Afrodyty uległa drastycznej zmianie – współcześnie duża część mieszkańców Cypru Północnego pochodzi z Turcji, a nie z Cypru i w konsekwencji nie ma cypryjskiego pochodzenia, które konieczne jest dla otrzymania obywatelstwa Republiki Cypryjskiej. Jest to również o tyle kluczowe, że w cypryjskim prawie regulującym kwestie obywatelstwa występuje odstępstwo od opisanych wcześniej zasad nabycia obywatelstwa cypryjskiego przez urodzenie, które uderza w mieszkańców Cypru Północnego pochodzących z rodzin mieszanych – przede wszystkim tych, w których jeden małżonek bądź rodzic jest

²⁶ Dotyczyłoby to również oczywiście Greków cypryjskich, którzy znaleźliby się w opisanej sytuacji, ale zasadniczo na terytorium dzisiejszej Tureckiej Republiki Cypru Północnego nie pozostali przedstawiciele greckiej społeczności.

obywatelem Republiki Cypryjskiej, a drugi obywatelem Turcji lub tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego. Zgodnie z tym wyjątkiem, przytoczona wcześniej zasada prawa krwi nie ma zastosowania w sytuacji, gdy jeden z rodziców dziecka dostał się na Cypr w sposób nielegalny²⁷. W związku bowiem z faktem, iż Republika Cypryjska uznaje obszary okupowane za swoją integralną część, wszelkie osoby nieposiadające cypryjskiego obywatelstwa, które dostały się na Cypr przez tzw. Turecką Republikę Cypru Północnego i osiedliły się tam (czyli na przykład tzw. osadnicy z Turcji w latach 70. i 80. XX wieku), tak naprawdę nielegalnie przekroczyły cypryjską granicę.

Przedstawiony powyżej problem oznacza zatem, że dla dziecka urodzonego ze związku obywatela Republiki Cypryjskiej mieszkającego na północy z imigrantem lub potomkiem imigranta, który osiedlił się na Cyprze Północnym według cypryjskiego prawa w sposób nielegalny, uzyskanie obywatelstwa Republiki Cypryjskiej będzie bardzo trudne czy wręcz niemożliwe. W tej sytuacji dużej grupie dzieci Turków cypryjskich zostanie odmówione przyznanie obywatelstwa Republiki i tylko osoby mające wyłącznie cypryjskie pochodzenie, których oboje rodziców posiada obywatelstwo cypryjskie, będą mogły je uzyskać²⁸. Problem ten osiągnął już bardzo szeroką skalę i dotyka dziesiątek tysięcy mieszkańców Cypru Północnego²⁹. Zastanawiający w tym wszystkim jest jednak fakt, iż w przypadku niektórych osób urodzonych z tych tzw. mieszanych małżeństw bądź związków, wnioski o przyznanie obywatelstwa Republiki Cypryjskiej są rozpatrywane pozytywnie. Jednakże wciąż nie są znane oficjalne przyczyny takiego stanu rzeczy, a cypryjska administracja nie uzasadnia dlaczego przy, co do zasady, tym samym stanie faktycznym decyzja urzędników raz jest pozytywna, a raz

27 Por. M.J. Hopman, A.E. Borne, C. Bruchi, R. Nys, F. Pircher & N. Trip, *op. cit.*, s. 22 oraz *Citizenship law of the Republic of Cyprus*, sec. 3: "A person born in Cyprus on or after the 16th day of August 1960 shall be a citizen of the Republic if at the time of this person's birth any one of his parents was a citizen of the Republic or, in case at the time of birth his parents were not alive, any one of them would, but for his or her death, have been entitled to become a citizen of the Republic. Provided that the provisions of this sub-section do not apply, unless the Council of Ministers otherwise orders, to cases where the entry into or stay in Cyprus of any one of the parents of the said person was illegal."

28 Institute on Statelessness and Inclusion Research Team from Maastricht University, *Joint Submission to the Human Rights Council at the 32nd Session of the Universal Periodic Review (Third Cycle, January – February 2019) Republic of Cyprus*, sec. 22, https://files.institutesi.org/UPR32_Cyprus.pdf (dostęp: 15.03.2019).

29 *Ibidem*, sec. 23.

negatywna. Co również znamienne, wnioskujący zazwyczaj nie spotykają się wprost z odmową, lecz ich aplikacje o obywatelstwo mają przez długie lata status „w toku” i po prostu nie są rozpatrywane³⁰. Mieszkańcy Cypru Północnego urodzeni w tzw. rodzinach mieszanych zwracają również uwagę, na nieprzychylność czy też ich dyskryminacyjne traktowanie przez urzędników cypryjskich w procesie ubiegania się o obywatelstwo Republiki Cypryjskiej³¹.

Sytuacja demograficzna i społeczeństwo Cypru Północnego

Dla lepszego zrozumienia opisanej wyżej problematyki warto przedstawić jeszcze krótko kontekst demograficzny i społeczny, który w zasadniczym stopniu zdeterminował problemy Turków cypryjskich w związku z ubieganiem się przez nich o obywatelstwo cypryjskie.

Turcy cypryjscy, którzy urodzili się na Cyprze przed rokiem 1960 albo później, lecz mający poprzez rodziców cypryjskie pochodzenie, jak zostało wcześniej zasygnalizowane, nie stanowią jedynej i dominującej grupy mieszkańców Cypru Północnego³², ale z uwagi na posiadanie obywatelstwa Republiki Cypryjskiej (lub prawa do niego) znajdują się niewątpliwie w dużo korzystniejszej sytuacji niż pozostali mieszkańcy Tureckiej Republiki Cypru Północnego. Przede wszystkim mogą oni swobodnie przemieszczać się na terytoria kontrolowane przez legalny rząd cypryjski, mogą tam pracować, korzystać z edukacji i służby zdrowia. Są również beneficjentami praw i korzyści jakie niesie ze sobą status obywatela Unii Europejskiej.

Natomiast w wyniku kilku fal migracyjnych³³, w dużej mierze wspieranych przez rząd turecki, Cypr Północny diametralnie zmienił swoją strukturę demograficzną i współcześnie zamieszkują go dziesiątki tysięcy osób o różnym pochodzeniu, przynależności państwowej, a w związku z tym również o różnym statusie prawnym – zarówno w ramach Republiki Cypryjskiej, jak i Tureckiej Republiki Cypru Północnego. Tysiące imigrantów z Turcji, którzy otrzymali lub nie otrzymali obywatelstwo samozwańczej

30 *Ibidem*, sec. 30 i 32.

31 Zob. M.J. Hopman, A.E. Borne, C. Bruchi, R. Nys, F. Pircher & N. Trip, *op. cit.*, s. 23.

32 Zob. np. TRNC General Population and Housing Unit Census 2006, <http://nufus-sayimi.devplan.org/Census%202006.pdf> (dostęp: 15.03.2019).

33 M.J. Hopman, A.E. Borne, C. Bruchi, R. Nys, F. Pircher & N. Trip, *op. cit.*, s. 16.

republiki, a nie mogą liczyć na obywatelstwo Republiki Cypryjskiej, tworzą to społeczeństwo razem z Turkami cypryjskimi. Pośród imigrantów z Turcji i ich potomków znajdują się tacy, którzy posiadają obywatelstwo tureckie i Cypru Północnego oraz tacy, którzy posiadają jedynie turecki paszport (oczywiście są też imigranci z innych państw). O ile Ci ostatni znajdują się w związku z tym w mniej korzystnej sytuacji, ponieważ w świetle obowiązującego prawa są cudzoziemcami, to posiadane przez nich obywatelstwo kraju trzeciego sprawia, że nie są wykluczeni na arenie międzynarodowej tak, jak osoby posiadające jedynie paszport Cypru Północnego. Wielu przedstawicieli kolejnych pokoleń tzw. osadników tureckich oraz dzieci, których tylko jeden rodzic pochodził z Cypru, jest obywatelami jedynie Tureckiej Republiki Cypru Północnego – w konsekwencji ich przynależność państwowa jest tak naprawdę uznawana jedynie przez Turcję, która tym samym jest jedynym państwem na świecie, do którego mogą legalnie się dostać ze swoim paszportem³⁴. Skutki takiego stanu rzeczy można właściwie porównać z posiadaniem statusu bezpaństwowca.

W konsekwencji opisanych zmian demograficznych, negatywnego stosunku Republiki Cypryjskiej do tzw. osadników tureckich oraz praktyki cypryjskich władz wobec ubiegających się o obywatelstwo mieszkańców Cypru Północnego, na północnej części wyspy dochodzi ponadto do sytuacji, w których w tzw. rodzinach mieszanych poszczególni członkowie rodziny mają różne obywatelstwa. Cała ta skomplikowana sytuacja rodzi poważne skutki prawne oraz społeczne i w konsekwencji niewątpliwie prowadzi również do dyskryminacji oraz nierównych szans i odmiennych statusów społecznych wielu mieszkańców Cypru, przede wszystkim Turków cypryjskich mieszkających na terytoriach zajętych w 1974 roku przez wojska tureckie.

Podsumowanie

Należy zwrócić uwagę, że władze cypryjskie zobowiązały się do utrzymania i poszanowania praw osób zamieszkujących terytorium Cypru i co do zasady traktują jednakowo Greków i Turków Cypryjskich. Problem pojawia się jednak w przypadku, gdy w relacji z władzami cypryjskimi wchodzi

³⁴ Zob. B. Niedziński, *Cypr Północny – państwo, które teoretycznie nie istnieje*, <https://forsal.pl/artykuly/813700,cypr-polnocny-panstwo-ktore-teoretycznie-nie-istnieje.html> (dostęp: 15.03.2019).

mieszkańcy Cypru Północnego, których tylko jeden rodzic ma cypryjskie korzenie. Sytuacja polityczna i międzynarodowa sprawiła, że duża część osób zamieszkujących tzw. Turecką Republikę Cypru Północnego trafiła tam, zgodnie z prawem Republiki Cypryjskiej, w sposób nielegalny, co niejako piętnuje nie tylko te osoby, ale również ich dzieci i dalszych potomków, nawet jeśli osoby te związały się rodowitymi Cypryjczykami.

Prawo do cypryjskiego obywatelstwa przysługuje wszystkim osobom, których przynajmniej jeden rodzic posiada paszport Republiki Cypryjskiej. Jednakże ustawa regulująca problematykę obywatelstwa, jak już zostało wskazane, zawiera możliwość odmowy przyznania tegoż obywatelstwa cypryjskiego w sytuacji, gdy jeden z rodziców osiedlił się na Cyprze w sposób nielegalny – ten wyjątek dotyczy zatem dziesiątek tysięcy mieszkańców tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego. Należy jednak pamiętać, że ustawodawstwo przyjęte po 1960 roku, nie może umniejszać podstawowych praw przyznanych mieszkańcom Cypru na mocy prawa traktatowego i konstytucji³⁵ i, jak wskazuje *A.A. Riza*, odmowa obywatelstwa dzieciom osób pochodzenia cypryjskiego jest sprzeczna z prawem traktatowym, Konstytucją Republiki Cypryjskiej, Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej, prawami obywatelstwa Unii Europejskiej, Konwencją ONZ o prawach dziecka i szeregiem regulacji antydyskryminacyjnych³⁶.

Niewątpliwie problem określenia przynależności państwowej mieszkańców tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego jest i będzie w przyszłości jednym z większych wyzwań, z którymi przyjdzie się mierzyć wszystkim Cypryjczykom w procesie rozwiązania cypryjskiego sporu i ewentualnego zjednoczenia wyspy. Władze Republiki Cypryjskiej będą stały przed ogromnym dylematem, albowiem dziesiątki tysięcy mieszkańców Cypru Północnego nie mają zgodnie ze stanowiskiem władz prawa do uzyskania cypryjskiego obywatelstwa i przybyły na wyspę nielegalnie. Pojawi się zatem pytanie kto z mieszkańców Cypru Północnego będzie mógł otrzymać obywatelstwo zjednoczonego państwa. Na tzw. terytoriach okupowanych osób o w pełni cypryjskim pochodzeniu będzie z biegiem lat coraz mniej, a przybywać będzie kolejnych pokoleń, których Republika Cypryjska może i nie nazwie w obecnych realiach Cypryjczykami, ale którzy faktycznie Cypryjczykami już się stali.

35 Jak już zostało bowiem wspomniane, na cypryjskie prawo dotyczące obywatelstwa składają się normy zawarte w konstytucji i prawie traktatowym.

36 *A.A. Riza, op. cit.*

Bibliografia

- 186 (1964). *Resolution of 4 March 1964 [S/5575] The Security Council*, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/186> (dostęp: 14.03.2019).
- Biblioteka Sejmowa. *Konstytucje Świata. Konstytucja Republiki Cypryjskiej*, Warszawa 2013, <http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/07/cypr-pol-31052012.pdf> (dostęp: 15.03.2019).
- Citizenship law of the Republic of Cyprus*, http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/CYP%20Citizenship%20Law%201967_consolidated%20version%202000_ENGLISH.pdf (dostęp: 15.03.2019).
- Góralczyk W., Sawicki S., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2017.
- Hopman M.J., Borne A.E., Bruchi C., Nys R., Pircher F. & Trip N., *Deleted off the map: the child's right to nationality in the Turkish Republic of Northern Cyprus*, Maastricht University.
- Treaty No. 5476. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Greece and Turkey and Cyprus*, https://www.mfa.gr/images/docs/kypriko/treaty_of_establishment.pdf (dostęp: 14.03.2019).
- Institute on Statelessness and Inclusion Research Team from Maastricht University, *Joint Submission to the Human Rights Council at the 32nd Session of the Universal Periodic Review (Third Cycle, January – February 2019) Republic of Cyprus, 12 July 2018*, https://files.institutesi.org/UPR32_Cyprus.pdf (dostęp: 15.03.2019).
- Niedziński B., *Cypr Północny – państwo, które teoretycznie nie istnieje*, <https://forsal.pl/artykuly/813700,cypr-polnocny-panstwo-ktore-teoretycznie-nie-istnieje.html> (dostęp: 15.03.2019).
- Osmańczyk E.J., *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1986.
- Polyviou P.G., *Cyprus. A Study in the Theory, Structure and Method of the Legal System of the Republic of Cyprus*, Nicosia 2015.
- Riza A.A., *Cypriot origin equals Cypriot citizenship*, <https://cyprus-mail.com/2018/02/18/cypriot-origin-equals-cypriot-citizenship/?fbclid=IwAR35cMUdseswfdGwvcRo69Dazj5bAOev5hhPvlmQV11uZbX8jY-GFoibJ0> (dostęp: 14.03.2019).
- Rumpf Ch., *Comments on the legal status of Cyprus. Issues of conflict and their causes*, https://www.rumpfflegal.com/downloads/cyprus_conflict_linest.pdf?fbclid=IwAR0ViY3MZk-6Kx4akxfh32vbeCDNPyYu-7VDV0N80K9iR-p31twPfulk_IE (dostęp: 14.03.2019).

Secretary-General's report on UNFICYP, covering 19 December 2017 to 20 June 2018, S/2018/676, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_676.pdf (dostęp: 14.03.2019).

Shaw M. N., *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 2011.

The Cyprus Issue – Current Developments, Legal Aspects and prospects for a Federal Solution, In House Seminar 17/06/2014, http://www.oaip.ac.at/fileadmin/Unterlagen/Dateien/Summaries/TheCyprusIssue_170614_Summary_FINAL_2406.pdf (dostęp: 13.03.2019).

TRNC General Population and Housing Unit Census 2006, <http://nufus-sayimi.devplan.org/Census%202006.pdf> (dostęp: 15.03.2019).

United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Greece and Turkey and Cyprus Treaty of Guarantee. Signed at Nicosia, on 16 August 1960, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf (dostęp: 14.03.2019).

ABSTRAKT

PROBLEMATYKA OBYWATELSTWA NA CYPRZE I PRZYNALEŻNOŚCI PAŃSTWOWEJ MIESZKAŃCÓW TZW. TURECKIEJ REPUBLIKI CYPRU PÓŁNOCNEGO

Wieloletnie konflikty i napięcia pomiędzy Grekami i Turkami cypryjskimi, a ostatecznie turecka inwazja z 1974 roku, doprowadziły do faktycznego podziału Cypru na dwie różne etnicznie części. Wobec powstania na terytoriach okupowanych nieuznawanej na świecie tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego pojawił się problem określenia przynależności państwowej jej mieszkańców. Obowiązujące w Republice Cypryjskiej prawo nie pozbawiło zamieszkałych na Cyprze Północnym Turków cypryjskich obywatelstwa ani nie uniemożliwia im wprost jego uzyskania. Jednakże zmiany demograficzne, wciąż nierozwiązany spór o zasięgu międzynarodowym oraz polityka cypryjskich władz sprawiły, że w pewnych sytuacjach uzyskanie przez Turków cypryjskich obywatelstwa cypryjskiego jest znacząco utrudnione czy wręcz niemożliwe.

SŁOWA KLUCZOWE: Cypr, Republika Cypryjska, Turecka Republika Cypru Północnego, obywatelstwo